3. Ünite: Doğal Sistemler ve Süreçler

Adı Soyadı: ..... Sınıf/No: ..... Tarih: ...../...../20.....

Konu tekrarı içindir, not verilmez. Her maddeyi ilgili haftanın dersinden sonra çöz; sayfa numaraları 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı'ndandır.

BÖLÜM 1 · Tektonik Süreçler

6-7. hafta · COĞ.10.3.1 · Kitap s. 48-69

1. Boşlukları kutudaki kelimelerle doldurunuz (s. 49): **tektonizma** · **konveksiyonel** · **fay** · **mantonun**

Levhalardaki kırık hatlarına ..... adı verilir. Ergimiş hâldeki ..... üzerinde âdeta yüzer vaziyette bulunan levhalar, manto katmanındaki güçlü ..... akıntıların etkisiyle hareket eder. Levhaların hareketleri ile bu hareketlere bağlı süreçlerin tamamına ..... denir.

2. Örnekleri levha hareketinin türüne göre işaretleyiniz (s. 50-53). A: ayrılma · K: yanal kayma · Y: yaklaşma (çarpışma)

a) Doğu Afrika rift hattı	☐ A ☐ K ☐ Y	**ç)** Kızıldeniz'e benzer dar deniz oluşumu	☐ A ☐ K ☐ Y
b) Kuzey Amerika'nın batısındaki transform faylar	☐ A ☐ K ☐ Y	**d)** Dalma-batma zonunda derin okyanus çukuru (hendek)	☐ A ☐ K ☐ Y
c) Hint ve Avrasya levhalarının çarpışması	☐ A ☐ K ☐ Y	**e)** Okyanus ortası sırtları	☐ A ☐ K ☐ Y

3. Levhaların ayrılma sürecinin aşamalarını oluş sırasına göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız (s. 50-51).

( )	Ayrılma ilerler, yeni okyanus tabanı ve okyanus ortası sırtları oluşur.
( )	Mantodaki konveksiyonel akıntıların etkisiyle levha kırılır.
( )	Vadi genişler, Kızıldeniz'e benzer dar bir deniz oluşur (deniz tabanı yayılması).
( )	Çökmelerle rift vadisi oluşur, zayıf hatlardan magma çıkar.

4. İfade doğruysa (D), yanlışsa (Y) harfini daire içine alınız (s. 57-66).

a) Appalaş, İskandinav ve Ural yaşlı dağ kuşaklarıdır.	☐ D ☐ Y	**ç)** Kuzey Anadolu Fay Sistemi, Anadolu ve Avrasya levhalarını ayırır.	☐ D ☐ Y
b) Kalkan volkanlar az akışkan lavların tabakalar hâlinde yığılmasıyla oluşur.	☐ D ☐ Y	**d)** Anadolu Levhası her yıl yaklaşık 2-3 cm doğuya doğru kaymaktadır.	☐ D ☐ Y
c) Dış merkez, depremin en fazla hissedildiği yerdir.	☐ D ☐ Y	**e)** Türkiye'deki sıcak su kaynaklarının büyük kısmı fay sistemlerinin bulunduğu alanlardadır.	☐ D ☐ Y

5. Olayları jeolojik zaman çizelgesindeki yerleriyle eşleştiriniz; harfi parantez içine yazınız (s. 69).

1. İstanbul ve Çanakkale boğazlarının oluşumu	( )	**a)** Mezozoyik
2. Kuzey Anadolu ve Toros Dağları'nın oluşumu	( )	**b)** Prekambriyen
3. Tethys Denizi'nin oluşumu	( )	**c)** Senozoyik — Kuvaterner
4. İskandinav, Ural ve Appalaş Dağları'nın oluşumu	( )	**ç)** Paleozoyik
5. İlk kıta çekirdeklerinin oluşumu	( )	**d)** Senozoyik — Neojen ve Paleojen

BÖLÜM 2 · Aşınma ve Çözünme

8. hafta · COĞ.10.3.2 · Kitap s. 70-75

6. Olayları ayrışma türüne göre işaretleyiniz (s. 70). F: fiziksel ayrışma · K: kimyasal çözünme

a) Kaya çatlağına sızan suyun donması	☐ F ☐ K	**ç)** Minerallerin değişip yeni mineral oluşturması	☐ F ☐ K
b) Karbonik asitli suyun kayacı çözmesi	☐ F ☐ K	**d)** Granitin soğan kabuğu gibi plakalanması (kavlama)	☐ F ☐ K
c) Gözeneklerde tuz kristallerinin birikmesi	☐ F ☐ K	**e)** Islanıp kuruyan killi kayacın parçalanması	☐ F ☐ K

7. Aynı özellikteki kayaçlarda hangi ayrışma türü daha ön plandadır? İşaretleyiniz (s. 72, 74).

a) Ekvatoral iklim	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal	**ç)** Step iklimi	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal
b) Tundra iklimi	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal	**d)** Okyanusal iklim	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal
c) Muson iklimi	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal	**e)** Sert karasal iklim	☐ Fiziksel ☐ Kimyasal

8. Boşlukları kutudaki kelimelerle doldurunuz (s. 72-73): **magmatik** · **tortul** · **başkalaşım** · **dirençlidir** · **azdır**

Magmanın soğuyup katılaşmasıyla ..... kayaçlar, aşınıp çukurlarda biriken malzemenin sıkışıp çimentolaşmasıyla ..... kayaçlar, bu kayaçların yüksek sıcaklık ve basınç altında değişime uğramasıyla ..... kayaçları oluşur. Granit gibi iri kristalli derinlik kayaçları ayrışmaya karşı oldukça .....; kil taşı, kireç taşı gibi tortul kayaçların direnci ise daha ..... .

BÖLÜM 3 · Aşınım ve Birikim

9-11. hafta · COĞ.10.3.3 · Kitap s. 76-96

9. Aşınma şekillerini işaretleyiniz (s. 77). E: erozyon · KH: kütle hareketi

a) Kaya düşmesi	☐ E ☐ KH	**ç)** Sel sularının toprağı aşındırıp taşıması	☐ E ☐ KH
b) Rüzgârın toprağı sürükleyip taşıması	☐ E ☐ KH	**d)** Kavisli kayma	☐ E ☐ KH
c) Çamur akıntısı	☐ E ☐ KH	**e)** Toprak sürünmesi	☐ E ☐ KH

10. Vadi tiplerini oluştukları koşullarla eşleştiriniz; harfi parantez içine yazınız (s. 82).

1. Çentik vadi	( )	**a)** Yatay tortul kaya tabakalarının bulunduğu, basamaklı yamaçlı arazi
2. Boğaz (yarma) vadi	( )	**b)** Eğimin iyice azaldığı alanlar
3. Kanyon vadi	( )	**c)** Akarsuyun hızlı aktığı, derine aşındırmanın etkili olduğu eğimli yamaçlar (V profil)
4. Asimetrik vadi	( )	**ç)** İki yamacında aşınmaya karşı direnci farklı kaya türleri bulunan yerler
5. Alüvyal tabanlı vadi	( )	**d)** Akarsuyun yükselen arazideki dağ sırasını enine yarıp geçtiği yerler

11. Yer şekillerini oluşum sürecine göre işaretleyiniz (s. 83-84). A: aşınım · B: birikim

a) Delta	☐ A ☐ B	**d)** Irmak adası	☐ A ☐ B
b) Lapya	☐ A ☐ B	**e)** Obruk	☐ A ☐ B
c) Birikinti konisi	☐ A ☐ B	**f)** Sarkıt	☐ A ☐ B
ç) Dolin	☐ A ☐ B	**g)** Traverten	☐ A ☐ B

12. Kıyı tiplerini özellikleriyle eşleştiriniz; harfi parantez içine yazınız (s. 86).

1. Boyuna kıyı	( )	**a)** Gelgitin etkili olduğu akarsu ağızları kara içine sokulur (Fransa'nın kuzeyi).
2. Enine kıyı	( )	**b)** Dağlar kıyıya dik uzanır, kıyı girintili çıkıntılıdır (Ege Denizi kıyıları).
3. Haliçli kıyı	( )	**c)** Eski buzul vadilerini deniz istila etmiştir (Norveç).
4. Rialı kıyı	( )	**ç)** Dağlar kıyıya paralel uzanır, kıta sahanlığı dardır (Karadeniz kıyıları).
5. Fiyortlu kıyı	( )	**d)** Paralel dağlar arasındaki çukurlar deniz altında kalmış, kıyıya paralel adalar oluşmuştur.
6. Dalmaçya kıyısı	( )	**e)** Deniz, dik yamaçlı ve derin akarsu vadilerini doldurmuştur.

13. Yer şekillerini oluşturan dış etkene göre işaretleyiniz (s. 88-92). B: buzul · R: rüzgâr · C: canlı (insan)

a) Sirk	☐ B ☐ R ☐ C	**d)** Polder	☐ B ☐ R ☐ C
b) Mantar kaya	☐ B ☐ R ☐ C	**e)** Drumlin	☐ B ☐ R ☐ C
c) Moren	☐ B ☐ R ☐ C	**f)** Kumul	☐ B ☐ R ☐ C
ç) Lös	☐ B ☐ R ☐ C	**g)** Yardang	☐ B ☐ R ☐ C

BÖLÜM 4 · Saha Çalışması ve Beşerî Faaliyetler

12-13. hafta · COĞ.10.3.4-5 · Kitap s. 97-104

14. Saha çalışmasının işlerini aşamasına göre işaretleyiniz (s. 97-98). H: hazırlık-planlama · U: sahada uygulama · R: raporlama-sunma

a) Gezi güzergâhını belirlemek	☐ H ☐ U ☐ R	**ç)** Taslak gezi planını hazırlamak	☐ H ☐ U ☐ R
b) Yer şekillerini gözlemlemek	☐ H ☐ U ☐ R	**d)** Aşınım-birikim süreçleri hakkında bilgi toplamak	☐ H ☐ U ☐ R
c) Gelecekteki olası değişimleri öngörmek	☐ H ☐ U ☐ R	**e)** Ürün dosyası oluşturup paylaşmak	☐ H ☐ U ☐ R

15. Yeryüzü şekillerinin beşerî faaliyetlere etkisine Türkiye'den (ya da yakın çevrenden) birer örnek yazınız (s. 99-101).

Ekonomi	
Yerleşme ve nüfus	
Ulaşım	
Sosyal ve kültürel hayat	

ÖZ DEĞERLENDİRME

14. hafta · ünite sonu

16. Kendini değerlendir: E (evet) · K (kısmen) · H (henüz değil).

Levha hareketleri ile oluşan yer şekillerini ilişkilendirebiliyorum.	E K H	İklim ve kayaç yapısının ayrışmaya etkisini açıklayabiliyorum.	E K H
Aşınım ve birikim şekillerini dış etkenleriyle eşleştirebiliyorum.	E K H	Yeryüzü şekillerinin beşerî faaliyetlere etkisini örneklendirebiliyorum.	E K H